

TÜRKİYE'DE "AFRİKA ALGISI" VE AFRİKA'YA YÖNELİK BAKIŞ (21. ASRIN İLK ÇEYREĞİ)*

"African Perception" in Türkiye and the African Vision (First Quarter of the 21st Century)

Gökhan KAVAK**

Öz

Türkiye'nin dış politikasına son yıllarda hiç kuşkusuz Afrika damgasını vurmuştur. Afrika ülkeleriyle tarihi derinliği olan ve günümüzde siyasi, ekonomik, kültürel ve güvenlik gibi farklı alanlarda sürdürülen ilişkiler gerek Türkiye'de eğitim alan Afrikalı öğrencilerin sayısının artması gerekse de atılan adımlardaki kimi yanlışlıklar ile bazı eleştirileri de beraberinde getirmiştir. Bu çalışmada Türkiye olarak Afrika ülkelerinde atılan adımlar masaya yatırılmış ve gerek resmi gerekse de sivil kurumların kıtadaki çalışmaları incelenmiş, Türkiye'de kıtaya yönelik bakış açıları masaya yatırılmış ve "sorunlu" Afrika algısının oluşmasındaki nedenler tartışmaya açılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Afrika, Dış Politika, Türkiye-Afrika Ülkeleri İlişkileri, Afrika Algısı.

Abstract

Africa has played a significant role in Türkiye's foreign policy in recent years. Relationships that have historical depth and are maintained in different fields today have brought with them both the increase in the number of African students studying in Türkiye and the mistakes in some steps taken and some criticisms. In this study, the steps taken by Türkiye in African countries were discussed and the work of both official and civil institutions in the continent was examined, perspectives on the continent in Türkiye were discussed and the reasons for the "problematic" African perception were discussed.

Keywords: Africa, Foreign Policy, Türkiye-Africa Relations, African Perception.

* Makale Geliş Tarihi: 07.03.2023

Yayına Kabul Tarihi: 25.05.2023

** Dr., Anadolu Ajansı Afrika Haberleri Editörlüğü, e-posta: kvkgokhan@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9480-9238.

GİRİŞ

Türkiye'nin Afrika ülkeleriyle kurduğu ilişkiler, derin bir tarihi geçmişe sahip olsa da gerek nitelik gerekse de nicelik açısından son 20 yılda atılan adımlar, kıtaya olan ilişkileri çok boyutlu hale getirmiş ve süreklilik katmıştır. Siyasi ve ekonomik adımların yanı sıra sosyal, kültürel, insani kalkınma, sağlık ve eğitim gibi alanlarda kıta ülkeleriyle kurulan ilişkilerin birçok alanda olduğu gibi küresel boyutta da kayda değer yansımalarının olduğu gözlemlenmektedir.

Türkiye'nin Afrika ülkeleriyle kurduğu ilişkilerin tarihi Osmanlı Devleti'ne dayanmaktadır. Osmanlı Devleti sonrasında Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla bu ilişkiler gerek iç gerekse de dış nedenlerden ötürü zaman zaman sekteye uğramış ve 2000'li yıllara kadar dikkate değer kalıcılıkta ve çok boyutlu ilişkiler sağlanamamıştır. Özellikle de "Afrika Eylem Planı"nın 1998 senesinde yürürlüğe konması, 2005 yılının "Afrika Yılı" ilan edilmesi, 2008, 2014 ve 2021 yıllarında Türkiye-Afrika zirvelerinin düzenlenmesi, Türkiye'nin dış politikasında Afrika kıtasının öncelikli bölgeler arasında olduğunu gösteren kritik adımlar arasında sıralanmaktadır.

Türkiye'nin son 20 yılda Afrika'da attığı adımların diplomatik ve siyasi boyutu dikkat çekmektedir. Nitekim 199 senesinde 12 büyükelçiliğin bulunduğu kıtada bu sayı, 2022 yılı itibarıyla 44'e yükselmiştir. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), 23 ofisiyle eğitim ve kalkınma başta olmak üzere Afrika'nın birçok bölgesinde farklı alanlarda çalışmalarını yürütmektedir. Türk Hava Yolları (THY), 39 ülkeye yaptığı uçuşla Türkiye ile Afrika halkları arasında doğrudan bağlantı kurarken; Yunus Emre Enstitüsü (YEE) merkezleri ise Türkçe'nin öğretilmesi başta sosyal ve kültürel işbirliği alanlarında çalışmalar yürütmektedir. Anadolu Ajansı, kıtanın farklı bölgelerinde istihdam ettiği basın mensuplarıyla sahadan güncel ve doğru bilginin Türkiye ve dünyaya ulaştırılmasına katkı

TÜRKİYE'DE "AFRİKA ALGISI" VE AFRİKA'YA YÖNELİK BAKIŞ (21. ASRİN İLK ÇEYREĞİ)

sağlamaktadır. Gerek Türkiye tarafından sağlanan burslar ve gerekse de kendi imkanlarıyla Türkiye'de eğitim alan Afrikalı öğrenciler de ülkelerine döndüklerinde Türkiye'yi temsil etmekte ve halklarına tanıtan birer "kültür elçisi" olmaktadır.

Sivil toplum örgütlerinin insani yardım, kalkınma ve eğitim alanındaki çalışmaları ve kıtanın farklı yerlerine gidip gerek yatırım yapan gerekse de ticari ilişkiler kuran Türk iş insanları ise ikili ilişkilerin aslında öne çıkmayan ancak derin bağlantılarını sağlamaktadır. STK'ların Afrika kıtasındaki çalışmalarının boyutu, aslında Türkiye'nin bu kıtaya yönelik ilişkilerini derinleştirmesiyle doğru orantılı ilerlemiştir. Daha önce bazı ülkelerde STK'lar farklı alanlarda çalışmalar yürütse de özellikle son 10 yılda atılan adımlar hem artmış hem de farklı alanlara kaymıştır.

Sivil toplum çalışmalarında insani yardımın yanında eğitim, sağlık ve kalkınma gibi alanlar da eklenerek geçici çözümlerden ziyade; kalıcı adımlar atılmaya başlanmıştır. Geline nokta Afrika, Türkiye merkezli sivil toplum kuruluşlarının en fazla faaliyet gösterdiği kıta özelliğini taşımaktadır. Aynı şekilde sivil alanda faaliyet gösteren ancak kıta genelinde birçok sektörde bulunan Türk iş insanları da hem Türkiye'nin ekonomisine katkıları hem de Afrika ülkelerinin kalkınma ve gelişmesi için adımlar atmaktadır. Öte yandan sahada bizzat bulunan Türk iş insanları, kıtanın daha yakından ve doğru bir şekilde tanınmasına da katkı sağlamaktadır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırılan konuyla ilgili veriler, Afrika ülkelerinde görev yapmış ve Afrika üzerine akademik çalışmalar yürüten kişiler ile Türkiye'de üniversite öğrenimi görmüş Afrikalı öğrencilerin deneyimlerini, duygularını, algılarını ve bakış açılarını anlamak için görüşmeler yapılarak toplanmıştır.

Literatürde yeni bir tartışmanın açılmasını amaçlayan bu çalışma için saha incelemesinin yanı sıra kıtanın farklı ülkelerinde görev yapan ya da yapmış resmi ve sivil kurum temsilcileri ile kıta üzerine araştırma yapan akademisyen, uzman, basın mensubu ve doktora öğrencisi 9 kişinin görüşleri alınmıştır. Araştırmada 8 erkek ve 1 kadın katılımcı bulunmaktadır ve kendileriyle 2022 yılının Aralık ayı ve 2023 senesinin Ocak aylarında yüz yüze ve çevrimiçi görüşmeler yapılmıştır. Araştırma için görüşme yapılan kişilerle kendi alanlarına dair konular görüşülmüştür. Araştırma için görüşme yapılan kişilerin sorulara verdikleri cevaplar ve konuya bakışları ile düşünceleri analiz edilmiştir.

Söz konusu çalışmada, Türkiye’de Afrika’ya yönelik “sorunlu”, “romantik” ya da “duygusal” olarak tanımlanan bakış açıları incelenmiştir. Görüşme yapılan kişilere, “Türkiye’deki Afrika algısı ya da kıtaya yönelik bakışı nasıl değerlendiriyorsunuz? İlgili alanda (STK, akademi, medya vs.) bu hususta yapılan yanlışlar ve yansımaları nelerdir? İlgili alanda (STK, akademi, medya vs.) bu hususta neler yapılabilir?” soruları yöneltilmiştir.

Bu anlamda Türkiye’deki “Afrika algısı” ya da kıtaya yönelik bakışın nasıl olduğu; akademi, diplomasi ve sivil toplum gibi farklı alanlarda bu konuda yapılan yanlışlar ve yansımalarının neler olduğu; bu yanlışların önlenmesi için neler yapılabileceği ve hangi adımların atılması gerektiği gibi sorulara cevap aranmaya çalışılmıştır.

AFRİKA’YLA İLİŞKİLERİ DERİNLEŞTİREN KURUMLAR

Türkiye’nin Afrika ülkeleriyle kurduğu ilişkilerde “yumuşak güç” faktörü önemli bir değer olarak masada durmaktadır. Afrika halklarıyla “insan merkezli” ve karşılıklı işbirliğine dayalı ilişkilerin geliştirilmesinde Türkiye merkezli kurumlar; kültürel, eğitim, sağlık ve insani kalkınma alanında önemli adımlar atmaktadır.

TÜRKİYE'DE "AFRİKA ALGISI" VE AFRİKA'YA YÖNELİK BAKIŞ (21. ASRİN İLK ÇEYREĞİ)

Türkiye-Afrika ilişkilerine ve kıtanın kalkınmasına önemli katkılar sağlayan TİKA çalışmaları, dış politikada Türkiye'nin en önemli ve etkili kurumları arasındadır. Birçok alanda faaliyet gösteren TİKA; eğitim, sağlık, üretim, tarım ve hayvancılık, sosyal ve idari altyapılar, istihdam, temiz suya erişim, kültürel hayata katkı ve insani yardım alanlarında proje ve faaliyetleriyle kıta insanına daha yakından temas edilmesini sağlamaktadır. Hiç kuşkusuz küresel anlamda yaşanan gelişmelerin neticesinde farklı alanlarda olumsuz etkilenen Afrika kıtasındaki çalışmalarıyla TİKA, kıta halklarının refah sahibi olmasına da katkı sağlamayı hedeflemektedir (TİKA, 2022).

İlk ofisini 2005 senesinde Etiyopya'da faaliyete geçiren TİKA, Afrika kıtasının Cezayir, Cibuti, Etiyopya, Gambiya, Güney Afrika, Gine, Güney Sudan, Kamerun, Kenya, Komorlar Birliği, Mozambik, Mısır, Namibya, Nijer, Senegal, Somali, Sudan, Libya, Tanzanya, Tunus, Uganda ve Çad gibi ülkelerinde bulunan ofisleri aracılığıyla faaliyet göstermektedir. TİKA'nın çalışmaları arasında Somali'de Mogadişu Türkiye Recep Tayyip Erdoğan Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nin açılması, Afrikalı çiftçilere modern tarım teknikleri ve seracılık eğitimleri verilmesi, Cezayir'de Osmanlı mirası Keçiova Camisi ile Güney Afrika'da Nur'ul Hamidiye Camisi'nin restorasyonunun yapılması, Osmanlı İslam alimi Ebubekir Efendi'nin kabrinin çevre düzenlemesi, Necaşi Türbesi'nin restorasyonu, Cibuti'de çocukların yaşam kalitesinin artırılması, Somali'de yumurta tavukçuluğunun geliştirilmesi, Kamerun'da Mekone IV İlkokulu'na iki ek blok inşa edilmesi gibi örnekler başta olmak üzere Afrika halklarına fayda sağlayacak 7 bine yakın projeye vardır.

Son yıllarda Afrika'nın birçok bölgesinde açtığı okullar ve yurtlarla adını duyurmaya başlayan Türkiye Maarif Vakfı (TMV), 2016 yılından beri sürdürdüğü çalışmalarla şimdiye kadar binlerce Afrikalı genç ile temas kurmuş ve eğitimlerine katkı sağlamıştır. Öte yandan TMV, Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) yapılanmasıyla mücadelede de önemli

bir yerde durmaktadır. Dünya genelinde 49 ülkede faaliyet gösteren TMV okullarının 26'sı Afrika ülkelerinde bulunmaktadır. TMV, okul öncesinden yükseköğretime kadar her kademedeki eğitim-öğretim çalışmalarıyla hem Afrikalı gençlerin iyi bir gelecek için hazırlanmasına hem de Türkiye ile Afrika ilişkilerine önemli katkılar sunmaktadır. TMV'nin Afrika'da FETÖ yapılanmasına karşı attığı adımlar da dikkat çekmektedir. Nitekim 2022 yılına kadar 16 Afrika ülkesindeki 118 FETÖ iltisaklı okul, ilgili ülkelerin talepleri doğrultusunda TMV'ye devredilmiştir (Türkiye Maarif Vakfı, 2022).

Yunus Emre Enstitüsü (YEE) özellikle de kültürel çalışmaları ve Türkçenin yaygınlaştırılması için attığı adımlarla dikkat çekmektedir. Kıta genelinde Cezayir, Fas, Güney Afrika, Mısır, Senegal, Sudan, Somali, Nijerya, Ruanda ve Tunus'ta ofisi bulunan YEE, bulunduğu ülke ile Türkiye arasında kültür alışverişinin sağlanmasına katkı yapmakta, Türkiye'de Afrika'nın, Afrika ülkelerinde ise Türkiye'nin kültürel açıdan daha yakından tanınmasına zemin hazırlamayı amaçlamaktadır. YEE tarafından Türkçe öğrenimi, el sanatları kursları, sanat sergileri, sinema günleri ve çeşitli sosyokültürel etkinlikler düzenlenmektedir (Yunus Emre Enstitüsü, 2021).

Afrika'daki son merkezini Nijerya'nın başkenti Abuja'da 2021 senesinde açan YEE'nin faaliyetleri arasında Afrika ülkelerinin önde gelen üniversitelerinde Türkoloji bölümlerinin açılmasına yönelik adımlar da vardır. Bu amaçla Cezayir, Etiyopya, Fas, Mısır, Mozambik, Senegal, Somali ve Sudan'da faaliyet gösteren 17 üniversiteyle protokol imzalanmıştır (Yunus Emre Enstitüsü, 2022).

TİKA, YEE ve TMV gibi kurumların Afrika'da yürüttükleri çalışmalar ve kurdukları ilişkiler, sahadan doğru, güncel ve güvenilir bilginin kısa sürede elde edilmesine katkı sağlamaktadır. Öte yandan Afrika'nın farklı ülkelerinde yaşayan; ancak henüz temas kurulmamış birçok entelektüel, kanaat önderi, gazeteci, iş insanı veya siyasi liderle de bağlantılar kurularak Türkiye'nin Afrika'da yol haritasının oluşturulmasında önemli bir eksiklik de tamamlanmaktadır. Nitekim genel olarak bakıldığında

TÜRKİYE'DE "AFRİKA ALGISI" VE AFRİKA'YA YÖNELİK BAKIŞ (21. ASRIN İLK ÇEYREĞİ)

Büyükelçilikler gibi diplomatik misyonlar, "üst seviye" diplomatik ilişkilerin geliştirilmesine hizmet ederken; TMV, YEE, TİKA, Kızılay, Anadolu Ajansı ve THY gibi kurumlar da daha esnek çalışma yapılarıyla Afrika ülkeleriyle "orta seviye" ilişkilerin geliştirilmesine katkı yapmaktadır. Bahse konu olan kurumların yanı sıra Türkiye, Afrika kıtasında Türk Hava Yolları (THY), Türk Kızılayı, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Türkiye Diyanet Vakfı (TDV), Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK), Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği (MÜSİAD) gibi sivil toplum kuruluşları ve şirketlerle de varlık göstermektedir.

ZİRVE DİPLOMASİLERİ VE RESMİ ZİYARETLER

Türkiye'nin Afrika ülkeleriyle ilişkilerinde zirve diplomasisinin önemli bir yeri bulunmaktadır. Zira gerek devlet başkanları düzeyinde gerekse de eğitim ve medya gibi daha özel alanlarda düzenlenen zirvelerle iki tarafın birbirini daha yakından ve doğru tanınmasına zemin hazırlanmıştır. Türkiye'nin Afrika ülkeleriyle ilişkilerinde 2008 senesinde İstanbul'da düzenlenen Birinci Türkiye-Afrika Ortaklığı Zirvesi, 2014 yılında Ekvator Ginesi'nin başkenti Malabo'da düzenlenen İkinci Türkiye-Afrika Ortaklığı Zirvesi ve 2021 senesinde İstanbul'da düzenlenen Üçüncü Türkiye-Afrika Ortaklık Zirvesi'ni hatırlatmak gerekmektedir.

Mevzubahis zirvelerde Türkiye'nin Afrika ülkeleriyle kurduğu ilişkilerin farklı alanlarda geliştirilmesi amaçlanmış ve buna göre adımlar atılmıştır. Düzenlenen Türkiye-Afrika zirveleriyle ilişkilerin derinleştirilmesi ve çok boyutlu hâle getirilmesi hedeflenmiştir. 1998 yılındaki "Afrika Eylem Planı" ve 2005 yılında "Afrika Yılı" ilan edilmesi, bu zirvelerin hazırlık aşaması olarak değerlendirilebilir. Türkiye'nin dış politikasında Afrika ülkeleriyle süreklilik arz eden çok boyutlu politikayla karşılıklı ziyaretler yoğunlaşmış, diplomatik misyonlar artmıştır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 1999).

Afrika'yla ilişkilerde ülke bazlı düzenlenen zirvelerin yanında medya alanında düzenlenen zirveler de önemli yer tutmaktadır. Nitekim ilki forum olarak 9-10 Mayıs 2012 tarihinde dönemin Başbakanlık Basın, Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü tarafından; ikincisi ise zirve olarak Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı'nca 2022 senesinde iki ayrı Türkiye-Afrika forum ve zirvesi düzenlenmiştir. Medya alanındaki iki ayrı etkinliğe Afrikalı basın ve medya mensubu, diplomat, kamu kurumlarının yöneticileri, medya mensupları, akademisyen, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları olmak üzere yüzlerce kişi davet edilmiştir.

Her iki zirvede de Türkiye ile Afrika ülkelerindeki medya mensupları arasında işbirliğinin güçlendirilmesi, karşılıklı tecrübe paylaşımına gidilmesi ve ortaklık perspektifinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Türkiye merkezli şirketlerin ve TİKA, TMV ile YTB'nin çalışmalarının tanıtılmasının yanı sıra Afrikalı basın mensupları, sivil toplum temsilcileri, Afrika üzerine çalışmalar yürüten uzmanlar, akademisyenler ve iş insanları birbirleriyle tanışma ve tecrübelerini paylaşma fırsatı bulmuştur (Anadolu Ajansı, 2022).

Zirvelerin yanı sıra Devlet Başkanı düzeyindeki karşılıklı ziyaretler de ilişkilerin artmasına katkı sağlamıştır. 2022 senesi itibariyle Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Başbakanlık ve Cumhurbaşkanlığı döneminde 30'dan fazla Afrika ülkesine 53 ziyaret gerçekleştirmiştir. Bu rakamla Erdoğan, Afrika'yı en fazla ziyaret eden devlet başkanı olmuştur (Anadolu Ajansı, 2022). Buna mukabil Afrikalı liderlerin de Türkiye'ye yönelik üst düzey ziyaretleri dikkat çekmektedir. Özellikle de üçüncüsü düzenlenen Türkiye-Afrika Zirvesi'ne Afrikalı liderlerin katılımı buna örnek gösterilebilir. Karşılıklı üst düzey ziyaretlerde imzalanan anlaşmalar ve temaslar, ilişkilerin derinleşmesine ve iki tarafın da birbirini daha yakından tanımalarına katkı sağlamaktadır (Kavak, 2022).

TÜRKİYE'DE "AFRİKA ALGISI" VE AFRİKA'YA YÖNELİK BAKIŞ (21. ASRİN İLK ÇEYREĞİ)

Afrika ülkeleriyle "eşitlik" ve "karşılıklı saygı" temeli üzerine kurduğu ilişkilerde Türkiye'nin çalışmaları ve kıtaya yönelik bakış açısı hiç kuşkusuz Afrikalılar tarafından da farklı mecralarda dile getirilmektedir. Bununla birlikte Türkiye'nin kıtadaki bu olumlu imajı beraberinde söz konusu imajın korunması sorumluluğunu da getirmektedir. Özellikle de son 20 yılda atılan adımlarla Afrika ülkelerinde Türkiye'nin imajının dikkate değer bir şekilde arttığı görülmektedir.

Diğer taraftan Türkiye, Afrika'da en faydalı partner ülkeler arasında Çin, ABD, Kanada, Almanya ve Japonya'dan sonra 6. sırada yer almış ve 2022 yılında düzenlenen Afrika-ABD Zirvesinde de yorumcular, diğer önemli aktörler gibi Türkiye'nin Afrika'da dikkate değer adımlar attığı dillendirilmiştir (Eliamep, 2022). Afrika'yla ticaret hacmi, 2003 senesinde yaklaşık 5 milyar dolarken; 2022 yılı itibariyle 22 milyar dolara yükselmiştir. Türkiye'nin Afrika'daki yatırımları ise 7 milyar dolar olmuştur (Altan, 2005: 8). Türk Silahlı Kuvvetleri'nin (TSK) Afrika'nın farklı bölgelerinde barış ve bölgesel istikrar için kıta ülkeleriyle kurduğu ilişkiler, Türkiye'yi Afrika'da Çin, Rusya ve Hindistan gibi aktörlerin yanında kilit roldeki ülkeler arasına taşımıştır (Financial Times, 2022).

AFRİKA'YA BAKIŞTA YÖNLENDİRİCİ KURUMLAR: AKADEMİ, DÜŞÜNCE KURULUŞLARI VE MEDYA

Türkiye'de Afrika alanında akademi, düşünce kuruluşları ve medyadaki çalışmaları, kıtaya yönelik son 20 yılda diplomasi, insani yardım ve ticaret gibi alanlarda atılan adımlarla kıyaslandığında, istenilen hedefe ulaşmamıştır. Üniversiteler bünyesinde Afrika'ya dair bir enstitünün henüz açılmamış olması, Afrika üzerine çalışma yapan düşünce kuruluşlarının insan kaynağı ve ekonomik sıkıntılar nedeniyle yeterli çıktı elde edememesi, akademik istihdamlarda Afrika alanında uzmanların istihdam edilmemesi, bunun açık göstergesidir.

Türkiye’de Afrika’ya yönelik akademik çalışmaların daha çok bireysel adımlarla ilerlediği gözlemlenmektedir. Buna rağmen resmi ve sivil alanlarda da çalışmalar yürütülmektedir. Bunlara örnek olarak İstanbul Üniversitesi Afrika Uygulama ve Araştırma Merkezi, İnönü Üniversitesi Afrika Araştırmaları Merkezi, Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Afrika Çalışmaları, İstanbul Ticaret Üniversitesi Afrika Çalışmaları ve Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Programı, Afrika Vakfı, Ortadoğu ve Afrika Araştırmacıları Derneği (ORDAF), Afrika Araştırmacıları Derneği (AFAM), Afrika Vakfı, Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi (TASAM) Afrika Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi gösterilebilir.

Üniversitelerde geçmişe göre kıyaslandığında Afrika kıtasına yönelik “Dünya Siyasetinde Afrika” ve “Sömürgecilik Tarihi” gibi derslerin verildiği; bu derslere sadece Türk öğrenciler tarafından değil; Afrikalı öğrenciler tarafından da ilgi ve alakanın yüksek olduğu görülmektedir. Bu yönde atılan adımlar, akademik alanda klasik Avrupa merkezci tarih öğreniminin ve oluşan algının değişmesini sağlamaktadır (F. Şen, Kişisel Görüşme, 26 Aralık 2022).

Üniversitelerde faaliyet gösteren Afrika’ya dair araştırma merkezlerinin yapısal sorunları, personel eksikliği ve saha araştırması için kaynak ayrılmaması gibi nedenlerle faaliyet üretmemesine neden olmaktadır. Türkiye’de Afrika’ya yönelik sadece İnönü Üniversitesi bünyesinde bir adet akademik dergi yayımlanmaktadır. Öte yandan Türkiye akademisinde henüz düzenli bir Afrika Çalışmaları Sempozyumu da yapılmamaktadır. Yapılan çalışmaların ise “Türkiye-Afrika İlişkileri”, “Afrika’daki Türkler” veya “Osmanlı Afrika’sı” gibi tekrar eden konular olması dikkat çekmektedir (Türk Tarih Kurumu, 2020).

Akademik alandaki çalışmalar arasında Türkiye’de eğitim alan Afrikalı öğrencileri de hatırlatmak gerekmektedir. Nitekim Türkiye’de eğitim alan uzun süre kalan ve bu ülkeyi siyasi, ekonomik ve sosyokültürel açıdan

TÜRKİYE'DE "AFRİKA ALGISI" VE AFRİKA'YA YÖNELİK BAKIŞ (21. ASRİN İLK ÇEYREĞİ)

daha yakından ve derinden tanıyan Afrikalı öğrenciler hem kendi ülkelerini Türkiye'ye hem de Türkiye'yi kendi ülkeleri ve halklarına tanıtabilmektedir. Türkiye Bursları programından mezun Afrikalı öğrencilerin sayısı da 15 bini aşmıştır.

Türkiye Bursları'na 2011-2021 yılları arasında 54 Afrika ülkesinden 314 binden fazla öğrenci eğitim almak için başvurmuş, öğrencilerden 13 bin 982'si burs almıştır. Diğer taraftan binlerce Afrikalı öğrenci de Türkiye'de kendi imkanlarıyla üniversite öğrenimini sürdürmektedir. Türkiye'deki üniversitelerde 2021 yılında 4 bin 403 Afrikalı öğrenci üniversitelerde lisans, yüksek lisans ve doktora yapmıştır ve 51 Afrika ülkesinden 8 bin 786 Türkiye mezunu bulunmaktadır (Anadolu Ajansı, 2021). Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı ve Diyanet Vakfı başta olmak üzere sivil toplum kuruluşlarının katkıları dahil 30 binin üzerinde Afrikalı genç, Türkiye'nin devlet veya özel her üniversitesinde okumaktadır (İTO Haber, 2021).

Afrika ülkeleriyle kurulan ilişkilerde özellikle de son 10 yılda basın ve medyanın önemli bir yeri bulunmaktadır. AA ve TRT'nin lokomotif görevi gördüğü bu süreçte, kıtanın farklı bölgelerine basın mensupları gönderilmiş, ofisler açılmış ve Afrika'ya yönelik yayın mecraları kurulmuştur. 1959 yılında Afrika ülkelerini kısa süreli ziyaret eden Abdi İpekçi gibi basın mensuplarından farklı olarak (İpekçi, 1959: 168) TRT bünyesinde 2013 yılından itibaren Güney Afrika'da bir Türk gazeteci görevlendirilirken;¹ AA bünyesinde ise 2014 yılında Etiyopya'da merkez ofis açılarak Afrika'dan haber akışı sağlanmaya başlamıştır. 2015 yılından itibaren de Nijerya, Güney Afrika Cumhuriyeti, Kenya, Sudan, Kamerun ve Senegal'e Türkiye'den muhabirler gönderilerek uzun süreli istihdamlar sağlanmıştır. 2023 yılında yayına başlayan ve İngilizce, Fransızca ile yerel dillerde yayın yapması planlanan TRT Afrika da önemli adımlar arasında gösterilebilir.

1 TRT bünyesinde İbrahim Tıgılı, Güney Afrika Cumhuriyeti'nde görevlendirilmiştir. Kendisi daha sonra 2016 yılında Anadolu Ajansı Afrika Editörlüğünü kurmuş ve bu görevi 2021 yılına kadar sürdürmüştür.

Üniversite ve düşünce kuruluşlarındaki akademik çalışmalar, Türkiye’de gerek kendi imkanları gerekse de Türkiye Bursları’yla eğitim alan öğrenciler, medya eğitimi programları ve kültürel alanda işbirlikleri Afrika ülkelerinin kalkınmasında rol oynayacak insan kaynağının oluşmasına, Afrika ülkeleri ile Türkiye arasındaki ilişkilerin gelişmesine, birbirini daha yakından tanımalarına ve anlamalarına katkı sağlamaktadır. YTB, AA ve TRT’nin işbirliğinde düzenlenen Afrika Medya Temsilcileri Eğitim Programı buna örnek gösterilebilir.

TÜRKİYE’DE AFRIKA’YA YÖNELİK BAKIŞ AÇILARI

Türkiye’de Afrika algısı, tarihsel süreçte farklılık göstermiştir. 1970 ve 1980’li yıllarda Türk kamuoyunda Afrikalılar, filmlerde görüleceği üzere “Arap bacı”, “Zenci” gibi kavramlarla tanımlanırken; bu kavramlar, Türkiye’de kıtaya yönelik algının ne denli sorunlu olduğunu kanıtı olarak gösterilmektedir (Y. Turhan, Kişisel Görüşme, 26 Aralık 2022). Türkiye’nin farklı şehirlerinden STK’lar ise 1990’lı yılların sonlarından itibaren Afrika’da faaliyet göstermeye başlamıştır. Ancak bu süreçte Afrika’ya yönelik algı görünenlerden değil; daha çok gösterilenlerden olumsuz etkilenmiştir. STK’lar ise Afrika’yı “yardım edilmesi gereken” bir kıta olarak gördükleri için bu kıtaya bakışları daha çok “yoksunluk ve yoksulluk” üzerinden olmuştur.

Bahse konu olan durum, bağımsızlıkları sonrası yardım politikalarıyla sömürge işbirliğini devam ettiren Avrupa’nın Afrika algısının bir benzeri olarak görülmüştür. Afrika’nın bazı STK’lar tarafından sadece “açlar, yoksunlar, fakirler” yönüyle görülmesi Afrika algısının gerçekçi bir zeminden sapmasına neden olmuştur (İ. Tıǧlı, Kişisel Görüşme, 30 Aralık 2022).

TÜRKİYE'DE "AFRİKA ALGISI" VE AFRİKA'YA YÖNELİK BAKIŞ (21. ASRİN İLK ÇEYREĞİ)

54 ülkenin bulunduğu² ve 1,2 milyarı aşan nüfusuyla Afrika kıtasına yönelik Türkiye'deki bakış ve algının geçmişe göre kıyaslandığında, dikkate değer bir şekilde daha doğru bir zemine oturduğu görülmektedir. Geçmişte sadece kuraklık, kıtlık ve iç savaş gibi olaylarla anılan Afrika, günümüzde her yönüyle tanınmaya başlamıştır. "Tek taraflı" ve "genellemeci" bakış açısının yerini daha objektif ve gerçekçi zemine oturan analizler almıştır. Bunda hiç kuşkusuz yukarıda belirtildiği üzere, son 20 yılda kıta ülkeleriyle kurulan farklı alanlardaki ilişkilerin önemli bir etkisi bulunmaktadır.

Diplomatik ve resmî kurumların attığı adımların yanı sıra medya alanında Afrika'ya yönelik ilginin artması, akademik çalışmalar ve raporlar ile STK çalışmaları ve Türkiye'de okuyan Afrikalı öğrencilerin bu dönüşümde önemli bir payı bulunmaktadır. Buna rağmen kıtaya yönelik Türkiye'deki "duygusal" ya da "romantik" olarak tanımlanan bakışın devam ettiği görülmektedir.

Türkiye'de eğitim alan Afrikalı öğrenciler, günümüz Türkiye'sinde Afrika algısının doğru bir zemine oturmadığı görüşündedir ve bunu özellikle yardımların yoğunlaştığı Ramazan ve Kurban Bayramları gibi dini günlerde daha fazla dile getirmektedir. Nitekim bir Afrikalı öğrencinin kendi ülkesinin ismini verdiği anda, oranın neresi olduğu ya da o ülkeyle ilgili olumsuz şeylerin paylaşılması bu algının nasıl olduğunu gösteren önemli hususlar arasındadır. Afrikalı öğrencilere sorulan başlıca sorular arasında "Ülkenizde televizyon var mı?, Sizin ülkede uzun binalar var mı?, Musluk suyu hiç gördün mü? Sizde buğday yetişiyor mu?, Senin adın Türkiye'ye gelmeden önce neydi?" gibi sorularla bulunmaktadır (A. A. Shibu, Kişisel Görüşme, 31 Aralık 2022).

Türkiye'deki insanların zihninde Afrika ve Afrikalılara dair olumsuz algıya bakıldığında, kıtada yüksek binaların olmadığı, gayri resmi konutlarda yaşamın sürdüğü, insanların çıplak ayakla yürüdüğü, çoğunlukla

² Sahra Demokratik Arap Cumhuriyeti ile birlikte Afrika Birliği üyesi 55 ülke bulunmaktadır.

temiz suya erişimin olmadığı, her yerin sıcak veya kuru olduğu, insanların yiyeceğinin az olduğu, elektriğe erişimin bulunmadığı ve cep telefonu kullanmadığı bir yer olarak düşünmeleri, devam eden basmakalıp ve yanlış algıya önemli örnekler sunmaktadır.

Türkiye’de “olumsuz” olarak tanımlanan bu bakış açısına göre, Afrika’nın çeşitliliği ve zenginliği hiçe sayılarak kıta olumsuzluklar üzerinden tanınmakta ve okunmaktadır. Afrika’nın fakir, aç, susuz, çöl, yoksul bir kıta gibi genellemeci yaklaşımın yanı sıra birçok kişinin kıtanın zenginliklerinden, imkânlarından, gelişmişlik düzeyinden, eğitim seviyesinden, sanayileşme düzeyinde tamamen habersiz olduğu görülmektedir. Daha çok insani yardıma odaklanmakta ve kıtanın farklı yerlerinde yapılan yardımlarda “hayatında ilk defa su gören, hayatında ilk kez et yiyen, hayatında ilk defa şeker gören, hayatında ilk kez defter-kitap gören, hayatında ilk defa kıyafet gören” şeklinde abartılı ve gerçeklikten yoksun ifadeler kullanılmaktadır. Diğer taraftan bu kesimin yaklaşımında Afrikalı çocuklarla çekilen fotoğraflarda da zaman zaman üstenci bir yaklaşım ve tutum dikkat çekmektedir (İ. Söylemez, Kişisel Görüşme, 28 Aralık 2022).

Türkiye’de “Afrika Romantizmi” olarak ifade edilebilecek diğer bir bakış açısı ise kıtanın ve kıta halklarının adeta toz pembe bir şekilde resmedilmesidir. Bu bakış açısından dikkat çeken hususlar arasında Afrika halklarının “yoksulluğa rağmen çok mutlu oldukları” ya da “her zaman gülümsedikleri” gibi söylemler ortaya çıkmaktadır. Bu durum, kısa süreliğine ve sınırlı bölgeleri ziyaret eden kişilerin kıtayı doğru bir düzlemde değerlendirememesinden kaynaklanmaktadır.

Türkiye’de bilgi düzeyindeki temel eksikliklerin yanı sıra iç siyasi ve ekonomik meselelerin de Afrikalılara yönelik bakışı etkilediğini savunan görüş bulunmaktadır. Özellikle de Türkiye’de ekonomik sorunların artmasıyla gün yüzüne çıkan ve halen Türkiye’de yaşayan

TÜRKİYE'DE "AFRİKA ALGISI" VE AFRİKA'YA YÖNELİK BAKIŞ (21. ASRİN İLK ÇEYREĞİ)

Afrikalılara yönelik giderek yükselen bir tepki olduğu da dikkat çekilen konular arasındadır. Ankara Kızılay'da faaliyet gösteren Somali Sofrası adlı işletmenin kapanmasına kadar giden süreç, buna örnek olarak sunulmaktadır. Nitekim Somaliler tarafından faaliyete geçirilen işletmeye yönelik özellikle kolluk kuvvetlerinin uygulamaları söz konusu işletmenin kapanmasına neden olmuştur. Bu durumun zaman zaman saldırı düzeyine çıktığı, üniversitelerde, öğrenci yurtlarında, camilerde, iş yerlerinde, sokakta saldırıya uğrayan Afrikalılara dair örneklerin olduğu kaydedilmektedir (İ. Söylemez, Kişisel Görüşme, 28 Aralık 2022).

Afrika'ya dair algı, Türkiye'de her ne kadar günümüzde değişmeye başlasa da genel olarak iş dünyasının algısını da zikretmek gerekmektedir. Nitekim iş dünyasında Afrika ülkeleri, her şeyden yoksun bölgeler olarak kabul algılanabilmekte ve bu durum da Afrika'ya her şeyi satabilecekleri algısını oluşturmaktadır. Afrika'da üretimin olmadığını varsayan bu algıya göre, Afrika'dan ithalat mümkün değildir ve Afrika'yla karşılıklı ticareti değil; Afrika'ya ihracat öncelenmelidir. Bu çerçevede ilgili kurumların da Türkiye sermayesini Afrika'ya taşıma gayretinde olduğu; ancak buna karşın Afrikalı yatırımcıları, Türkiye'ye çekme konusunda yeterli gayretin içinde olmadığı değerlendirilmesi yapılmaktadır (İ. Söylemez, Kişisel Görüşme, 28 Aralık 2022).

TÜRKİYE'DE "SORUNLU" AFRİKA ALGISININ OLUŞMASINDAKİ NEDENLER

Afrika'ya yönelik sorunlu bakış açılarının birçok nedeni sıralanmaktadır. Bunlar arasında kıtanın daha çok sivil toplum örgütleriyle tanınması, Türkiye'deki üniversitelerde ve düşünce kuruluşlarında Afrika çalışmalarına yeterli önemin verilmemesi, Türkiye'deki medyada Afrika'ya dair bir strateji ve planlamanın olmaması, zaman zaman kurumlar arasında yaşanan koordinasyon ve işbirliği eksikliği sıralanan nedenler arasındadır.

Diplomatik misyonlar ya da devlet kurumları olarak Afrika'ya yönelik birçok adım atılmıştır; fakat şunu unutmamak gerekir ki; bu adımların önemli bir kısmı çalışmamızın başında da belirttiğimiz üzere, son 20 yılda atılmıştır. Mesela 2002 yılında sadece 12 Büyükelçiliğin faaliyet gösterdiği kıtada bu sayı 2023 senesinde 44'e yükselmiştir (T. C. Dışişleri Bakanlığı, 2022). Büyükelçilik, Ataşelik ve Müşavirliklerin yanı sıra TİKA, TMV, TRT, YEE ve TDV gibi kurum ve kuruluşların Afrika'daki çalışmaları henüz yeni sayılabilecek durumdadır.

Söz konusu kurumların kıtaya geç bir dönemde gelişi, doğru ve güncel bilginin aktarılmasını engellemiştir. Dolayısıyla Türk kamuoyuna yansıyan Afrika kıtasına dair bilgiler, bölgede çalışmalar yürüten Türkiye merkezli STK'lar ya da uluslararası basın tarafından aktarılmıştır.

Türkiye'de Afrika algısının yanlış zemine oturmasında diplomatik ve resmi kurum temsilcilerinin bir kısmının bu kıtayı "sürgün yeri" olarak görmesinin yanı sıra bazı sivil toplum kuruluşları ve basın-medya tarafından gerek bilinçli gerekse de bilinçsiz olarak kıtanın sadece bir yönüyle tanıtılmasının önemli bir payı bulunmaktadır (Sav, 2000: 61). Geçmişte nadir örnekleriyle birlikte özellikle de son yıllarda Afrika ülkelerinde görev yapan gerek diplomatlar düzeyinde gerekse de kurum ve kuruluş temsilcilerinin bir kısmında dikkate değer bir özveri ve hassasiyet dikkat çekmektedir.

Türkiye'nin dış politika yönünü daha çok Avrupa ve ABD'ye çevirmesi, medyaya da yansımış ve Afrika'da bu alandaki adımların da geri plana itilmesine neden olmuştur. Mesela istihdam edilen muhabirlerin ve açılan ofislerin sayısına bakıldığında, bu açıkça gözükmemektedir. Örnek vermek gerekirse, 54 ülkenin bulunduğu Afrika'da AA'nın üç ofisi faaliyet gösterirken; TRT'nin ise kıtada ofisi bulunmamaktadır. TRT, Afrika'yla ilgili kanal yayınına 2023 senesinde başlamayı hedeflemektedir (Anadolu Ajansı, 2022). Bu durum, Türkiye'deki Afrika algısının oluşmasında uzun

TÜRKİYE'DE "AFRİKA ALGISI" VE AFRİKA'YA YÖNELİK BAKIŞ (21. ASRİN İLK ÇEYREĞİ)

bir süre Batı'nın olumsuz imajının etkisinde kalınmasının önemli bir faktör olduğu belirtilmektedir. Bu noktada Batı kaynaklı olumsuz algılar, Afrika ve Afrikalıları konu alan film ve reklamlar önyargılara neden olmaktadır. Söz konusu durum, bazı televizyon programları, haberler, yayınlar ve yardım kampanyalarında da gözlenmektedir.

Türk basın ve medyasında Afrika'yla ilgili haberlere bakıldığında yakın zamana kadar Reuters, AFP ve AP gibi uluslararası basın kuruluşlarının kaynak olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu haberler ise daha çok iç savaş, kuraklık, kıtlık ve bir terör saldırılarını manşetlere çekmekte ya da yaşanan hadiselerle kendi zaviyelerinin bakış açısıyla yansıtmaktadır. Buna örnek olarak Fransız basınının açlık ve çatışmalarla sık sık gündeme geldiği Nijer'in uranyum kaynakları veya Mali'deki dev güneş panellerinden bahsetmemesi gösterilmektedir. Türkiye'de basın mensuplarının çok fazla farklı alanlarla ilgili haber takibi yapmaları, Afrika ülkelerini ve bu ülkelerin siyasi ve sosyal şartlarını tam olarak bilmemeleri yayın aşamasında hatalar yapılmasına ve meselelerin yanlış anlaşılmasına neden olmaktadır (T. Aktaş, Kişisel Görüşme, 26 Aralık 2022).

Afrika'yla ilgili Türkiye'de ortaya çıkan ve sorunlu olarak tabir edebileceğimiz bakış açısının oluşmasında kıtaya ilgili çekilen bazı belgesellerin bu kıtayı olumsuz ve tek taraflı tanıtmasının da önemli payı bulunmaktadır. Bu yapımlar kimi zaman yardıma ihtiyaç duyan insanları, kimi zaman da zor şartlarda eğitim alan gençleri, mülteci kamplarını ve hayvan belgesellerini konu almaktadır. Kıtanın öteki yüzünde ise Ruanda'nın teknolojik adımları, Güney Afrika'nın yeraltı ve yerüstü zenginlikleri, Kongo Havzasındaki doğal zenginlikler ve Nijerya'daki kültürel çeşitlilik bulunmaktadır.

Görülebileceği üzere haberlere ve belgesellere yansıtılabilecek birçok tarihi, kültürel ve coğrafi zenginlik bulunmaktadır. Günümüzde hazırlanan yeni yapımlarla bu durum nispeten değişse de zihinlerde bıraktığı etkinin silinmesi çok da kolay olmamaktadır.

Afrika algısının eleştirilmesinde bir diğer önemli etken ise kıtada yürüttükleri çalışmalarla hem Afrika insanına yardım eden hem de Türkiye'yi bu kıtaya yaklaştıran STK gönüllülerinin bazı eksik diyebileceğimiz deneyim ve tecrübelerdir. Burada kastedilen Türkiye'den kıtanın herhangi bir bölgesine yaklaşık bir hafta gibi kısa süreyle giden STK gönüllülerinin yaşadıkları deneyimlerdir. Kısa süreliğine bölgeye giden ve yardım çalışmalarında bulunan gönüllüleri gerek zaman darlığı gerekse de planlamaya koyulmaması nedeniyle sadece yardım yapılan birkaç kasaba ya da köyü ziyaret edebilmekte; ancak o bölgenin farklı yönlerini tam olarak görememektedir.

Yardım gönüllüsünün Afrika'da gittiği bölgelerde daha çok ekonomik olarak alt gelir seviyesine sahip ve insani yardıma muhtaç insanlarla muhatap olması; orta ve üst gelir sahibi kişileri tanıma fırsatı elde edememesi de doğru tanımlama yapmanın önündeki engellerin başında gelmektedir. Bu durumda "veren el" konumunda olan STK gönüllüsüne yönelik de muhatap olduğu yerel halkın bakış açısı olumlu olmaktadır. Türkiye'ye dönen gönüllünün zihninde "Bu insanlar yokluk içinde yaşıyor ama mutlular" gibi yanlış ve toptancı bakış açıları oluşmaktadır. 30 milyon kilometrekarelik kıtada sadece birkaç kasaba veya köye giden yardım gönüllüsü, tüm ülkenin ve hatta Afrika'nın aynı durumda olduğunu varsayarak Türkiye'ye dönebilmektedir. Bu noktada vurgulamak gerekir ki; kıtanın herhangi bir bölgesindeki bir kişi için "kanaatkâr", "mutlu" veya "güleryüzlü" gibi betimlemelerde "veren el" değil; yerine de "talep eden" durumda karşılaşılan tepkiler önemli detaylar olarak masada durmaktadır.

Sivil toplumun özellikle insani yardım alanında en fazla yapılan yanlışlardan biri Afrika'nın tamamının aynıymış gibi gösterilmesi olmuştur. Göç eden insanlar, su taşıyan kadınlar, çıplak ayakla toz toprak içinde oynayan çocuklar ya da ağaç altında ders yapan bir sınıf karesi vb.

TÜRKİYE'DE "AFRİKA ALGISI" VE AFRİKA'YA YÖNELİK BAKIŞ (21. ASRIN İLK ÇEYREĞİ)

1,2 milyar insanın yaşadığı, binlerce farklı kültürün bulunduğu, 54 ülkeye sahip kıtada yapılan insani yardım projelerinin Afrika başlığıyla değil, ülke başlıklarıyla ifade edilmesi gerekmektedir (E. Küçükaltan, Kişisel Görüşme, 24 Aralık 2022).

Afrika'ya dair akademik ve saha çalışmalarında Türkiye'yle kıyaslandığında Avrupa ülkeleri, Çin ve ABD'de bu çalışmaların çok daha ileri olduğu görülmektedir. Son 20 yılda diğer küresel güçlerle kıyaslandığında, Afrika kıtasına yönelik dikkat çeken adımlar atan Türkiye'nin akademik alanda yeterli adımları atmadığı eleştirisi yapılmaktadır. Afrika konusunda çalışmalar yürüten akademisyenlerin hem teknik hem maddi anlamda yeterince desteklenememesi ve bölge çalışanlarının birçok üniversitede henüz bulunmaması, Afrika'ya yönelik sorunlu bakışın akademik olarak düzeltilmesinin önündeki engeller arasındadır. Tüm bu eksiklikler nedeniyle Türkiye-Afrika ilişkilerinin en geri kalmış boyutu akademi olarak gösterilmektedir (Y. Turhan, Kişisel Görüşme, 26 Aralık 2022).

Son yıllarda Afrika alanında doktora yapan kişilerin sayısının hızla arttığı görülmesine rağmen üniversitelerde Afrika alanına yönelik kadro tahsis edilmemesi, ilgili kişilerin başka alanlara yönelmesine sebep olmaktadır. Diğer bir husus, lisansüstü literatür çalışmalarının belli disiplinlere yoğunlaşması ve Afrika'nın bakir konularının hala ele alınmamış olmasıdır. Afrika alanında hâkim olan literatürün yabancı dilde olması ve kaynakların öğrencilerin erişimine uzak olması diğer akademik zorluklardandır.

Türkiye'deki bazı düşünce kuruluşu veya araştırma merkezlerinin çalışmalarını daha çok Kuzey Afrika üzerine yoğunlaştırması ve Sahra Altı Afrika'nın göz ardı edilmesi, bu alandaki akademik çalışmaların yetersiz olmasına neden olmaktadır. Bu durum ise Türkiye'deki sivil toplum üzerinde daha az etki etmekte ve Afrika hakkındaki olumsuz algıların yaygınlaşmasına karşı etkili olmada yetersiz kalmaktadır. Afrika'ya dair

oluşan olumsuz algıda, akademik alanda ve düşünce kuruluşlarında kıtanın gerçeklerinin gerek veri eksikliği gerekse de saha çalışmasının yapılmaması nedeniyle daha çok Batı üzerinden okunması da önemli bir faktördür. Öte yandan uzman olmadığı alanda yazarlara yazılar yazdırılması, kitaplara verilen olumsuz başlıklar da Afrika'ya dair olumsuz algıyı körüklemektedir (K. Toprak, Kişisel Görüşme, 30 Aralık 2022).

Afrika'ya yönelik bakışta sömürgecilik tarihini sadece Avrupa merkezli okumak ve sadece Avrupa etkisini öne çıkararak eleştirel bir bakış açısı ortaya koymak diğer bir hatayı doğurmaktadır. Bu noktada Afrika-Avrupa ilişkilerinde sadece Avrupalı güçlere suçlayıcı bakmak ve yerel işbirlikçilerini göz ardı etmek, kıta insanını ve mevcut durumunu anlamada olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Afrika kıtası geçmişte önce Amerika kıtasındaki geniş tarım arazilerinde çalıştırılmak için insan kaynağı (köle), Sanayi Devrimi sonrasında ise fabrikalar için hammadde kaynağının merkezi olmuştur. Bu anlamda "sert" ve "katı" sömürgecilik anlayışının yerini günümüzde farklı sömürge biçimleri almıştır. Türkiye'de kimi çevrelerce "Avrupa karşıtlığı" üzerine dayandırılan ve "sömürge" kavramı üzerinden değerlendirilen Afrika okumalarında yanlış değerlendirmelerin ve algının oluşmasına neden olmaktadır.

Günümüzde Afrika halklarının Avrupalılar (Batı) ile ilişkilerini doğru tanımlamak, bu kıtaya bakışımızı da doğru temellere oturtabilir. Buna örnek Afrika'da köle ticaretinin merkezlerinden biri olan Nijerya'da yaşayan Olusegun Mobee'nin şu açıklamaları dikkat çekmektedir (Anadolu Ajansı, 2022):

"Kölelik tüm dünyada tanınan bir kurumdu. Afrika'daki krallar, kabile reisleri ve zenginler, köleleri kendi evlerinde ya da bölgelerinde çalıştırıyordu. Bir kişinin ekonomik ya da sosyal statüsü, sahip olduğu kölelerin sayısıyla ölçülüyordu. Buna yerel kölelik deniyordu. Genellikle bu kölelerin çoğu savaş

TÜRKİYE'DE "AFRİKA ALGISI" VE AFRİKA'YA YÖNELİK BAKIŞ (21. ASRİN İLK ÇEYREĞİ)

esiriydi. Ancak zaman içinde köle sahiplerinin çoğu, Avrupalı köle tüccarlarının Badagry'ye gelerek demir, pamuk, yün, keten, alkol, metal eşyalar karşılığında köle satın almaya başladığını öğreince kendi kölelerini Badagry'ye getirerek bu tip eşyalarla değiş tokuş etmek için vakit kaybetmediler. Atlantik ötesi köle ticareti (şimdi Nijerya içinde kalan) Yoruba ülkesinde savaşları da körükledi. Avrupalı köle tüccarlarının tekliflerinden sonra krallar ve köleleri, alkol ve silahla değiş tokuş etmede kullanmak üzere köle edinmek amacıyla diğer kasaba ve köylere savaş açmaya başladı."

TÜRKİYE'DE AFRİKA ALGISININ GERÇEKÇİ BİR ZEMİNE OTURMASI

Gökhan KAVAK

Türkiye'de Afrika algısının doğru bir zemine oturmasında TİKA, YEE ve TMV gibi Türkiye'nin dış politikasındaki önemli kurumlarının sahadaki koordinasyon ve işbirliği en önemli hususlar arasında bulunmaktadır. Bu amaca uygun olarak zaman ve para israfından kaçınmak için kurumlar arası istişare, kurumsal rekabetten ya da kurumsal milliyetçilikten uzak durmaları en başta gelen maddeler arasındadır.

Öte yandan kıtanın farklı ülkelerinde görev alacak diplomat ve kurum temsilcilerinin görev yerlerini "sürgün" yeri olarak görmemeleri dikkat çekilen hususlar arasındadır. Kurumların bölge veya ülke bazlı oryantasyonu ise sıralanan önemli başlıklar arasındadır.

Afrika kıtasında basın ve medya alanında, Türkiye'nin son 20 yılda kıtayla yoğun diplomatik ilişkilerine paralel olarak iletişim ve internet araçlarında da dikkate değer bir dönüşüm olduğu görülmektedir. Bu dönüşüm, hiç kuşkusuz kitle iletişim ağlarının genişlemesi ve

yaygınlaşmasını da beraberinde getirmiştir. Bununla birlikte Türkiye'nin Afrika genelinde basın ve medya alanında attığı adımlar BBC, Reuters, Al Jazeera ya da AFP gibi uluslararası medya kurumlarına göre henüz çok yeni olduğunu hatırlatmak gerekmektedir. Her ne kadar bu alanda atılan adımlar henüz yeni olsa da yukarıda belirttiğimiz dönüşüm Türkiye için bu alanda özellikle ekonomik olarak önemli fırsatlar sunmaktadır.

Türkiye'de Afrika'ya yönelik doğru bir algının oluşmasında en büyük sorumluluk, hiç kuşkusuz güncel haber takibi ve yorumların yer aldığı, görsel ve videoların servis edildiği basın ve medyaya düşmektedir. Nitekim medya alanında oluşan yeni düzende televizyon gibi teknik olarak altyapı ve bütçe gerektiren bir yapılanma yerine daha az bütçe ile internet üzerinden mecralar oluşturulabilmekte ve yayınlar yapılabilmektedir. Afrika'nın birçok bölgesinde elektrik altyapısı yeterli olmadığı için televizyon gibi kitle iletişim araçlarının kullanımı da sınırlıdır. Buna rağmen daha az enerjiyle çalışan ve hatta taşınabilir güç kaynaklarıyla şarj edilebilen akıllı telefonlar şehirler dışında kırsal bölgelerde dahi kullanılabilir. Bu nedenle basın ve medya alanında dijital alandaki yayınların çeşitlendirilmesi önem arz etmektedir. Bu amaca uygun olarak TRT bünyesinde Afrika'yı konu alan dijital bir kanalın 2023 içerisinde yayına geçeceği belirtilmektedir.

Son 20 yılda Türkiye'de TRT ve AA gibi kurumlar, Afrika'ya yönelik önemli adımlar atsa da bu adımlar sivil alana yansımamıştır. Özellikle de STK ya da iş dünyasının desteğiyle kurulacak bağımsız bir yayın organı doğru bir Afrika algısının oluşmasına katkı sağlayacaktır. Diğer taraftan sınırlı sayıda olan Afrika'ya dair uzman gazetecilerin sayısının artması ve sahada daha fazla basın mensubu istihdam edilmesi, atılması gereken adımlar arasında sıralanmaktadır.

TÜRKİYE'DE "AFRİKA ALGISI" VE AFRİKA'YA YÖNELİK BAKIŞ (21. ASRİN İLK ÇEYREĞİ)

Sosyal medya platformlarının kullanılması da görsellik açısından Afrika algısına olumlu ya da olumsuz şekilde etki etmektedir. Bu noktada aslında iyi niyetli bir adım olarak başlayan kısa süreli Afrika ziyaretleri, yardıma muhtaç insanlarla ilgili çekilen yüzlerce fotoğraf ve videonun sosyal medyada paylaşılmasıyla tek taraflı bir Afrika algısının oluşmasına önemli ölçüde etki etmektedir. Bu noktada gerek kurumsal gerekse bireysel olarak Afrika'yla ilgili sosyal medyada paylaşılan yazılı ya da görsel içeriklerinin paylaşılmasında hassasiyet gösterilmesi elzemdir.

Basın ve medya konusunda şunu da belirtmek gerekir ki; özellikle de Anadolu Ajansı'nın Afrika'ya yönelik doğru bir algının oluşmasına yönelik bizzat sahadan hazırladığı sözlü ya da görsel içerikler son yıllarda dikkate değer bir şekilde Afrika'ya yönelik bakışı müspet bir şekilde etkilemektedir. Ancak şunu da ifade etmek gerekir ki; Türkiye'de "3. sayfa" haberciliğinin toplum tarafından daha fazla ilgi çektiğini kabul etmek gerekmektedir. Bu haber tarzı ise Afrika'da daha çok kabile çatışmaları, gıda krizleri, göç yollarında ölümler ya da devlet dışı silahlı örgütlerin sivilleri ya da hükümet güçlerini hedef alan saldırılarını içeren haberlerle zuhur etmektedir.

Yaklaşık 2 bine yakın yerel dilin konuşulduğu tahmin edilen Afrika kıtasında Arapça, İngilizce ve Fransızca yayın yapan basın organlarının hiç kuşkusuz dil açısından önemli avantajları bulunmaktadır. Bu yayın organlarının bir kısmı da BBC Hausa örneğinde olduğu gibi yerel dillerde de yayın yapmaktadır. Türkiye ile Afrika ülkeleri arasında daha yakın ve doğru etkileşimin olması açısından Afrika'nın yerel dillerinde yayınlar yapılması önemli bir konu olarak masada durmaktadır. Bu amaçla TRT bünyesinde sınırlı da olsa Hausa ve Svahili dillerinde yayınlar yapılmaktadır.

Afrika kıtasına dair medya alanındaki adımlarda kıtadaki kitle iletişim araçlarında televizyon yerine telefon kullanımının daha yaygın olmaya başladığını unutmamak gerekmektedir. Bu nedenle bu alanda atılan adımlarda Türkiye geç kalınmış gibi görünse de yeni kitle iletişim araçları

birçok fırsat sunmaktadır. Türkiye’de Afrika’ya yönelik bakışın ve algının doğru bir zemine oturmasında Afrika merkezli medyanın oluşturulması ve kıtaya gazeteci gönderilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte karşılıklı programlar, çalıştay ve etkinlikler yapılması zaruri görülmektedir.

Basın ve medyada yapılan en büyük hatalardan biri de Afrika’daki bağımsız ülkelerin her biriyle benzersiz tekil bir ilişki kurulamaması ve bu dilin oluşturulamamasıdır. Her birinin Türkiye’yle farklı bir tarihi geçmişe sahip olmasına rağmen buralardaki gelişmeler, genelleyici bir üslupla ele alınabilmektedir. Bosna’daki Sırp milliyetçilerle, İtalya’daki milliyetçi iktidar nasıl Türk basınında farklı ele alınıyorsa, aynı şeyin farklı Afrika ülkeleri için de geçerli olması elzemdir. Basın mensuplarının fikri takip yaparak farklı ülke ve bölgelerdeki gelişmeleri dengeyi bozmadan, çerçeveye oturtarak, istikrarlı şekilde kamuoyuna aktarması; siyaset ve ekonomide her ülkenin farklılıklarının ortaya çıkarılması ve kendi ikliminin yansıtılması ve Batı medyasının ezberci bakış açısının terk edilmesi gerekmektedir. Buna örnek olarak sıklıkla yardıma muhtaç Afrikalılar diskuru terk edilmesi ya da Bill Gates Vakfı gibilerin BM eliyle dayattığı tarım politikalarının reklamının yapılmaması gerektiği vurgulanmaktadır.

Afrika kıtasına dair akademik alanda yapılan çalışmalar, Türkiye’deki Afrika algısının doğru bir zemine oturmasında uzun vadede ve kalıcı tesirler bırakacak adımlardır. Akademik olarak Türkiye’de Afrika kıtasının doğru bir şekilde tanınabilmesi için müstakil “Afrika Çalışmaları Programı” kurulması bir ihtiyaçtır. İngiltere Londra Üniversitesi Oryantal ve Afrika Çalışmaları Okulu (SOAS) gibi kurumlarla kıyaslandığında Türkiye’nin bu alanda yolun çok başında olduğunu açıklar.

Akademik alanda düzenli olarak Afrika’yla ilgili sempozyum, seminer ve çalıştayların düzenlenmesi, Tarih, İlahiyat, Siyaset Bilimi, Uluslararası İlişkiler gibi bölümlerde seçmeli/zorunlu Afrika’yla ilgili derslerin konulması, Sosyal Bilimler Enstitüleri bünyesinde seçmeli ders havuzuna Afrika ile ilgili dersler eklenmesi tavsiye edilen hususlar arasındadır.

TÜRKİYE'DE "AFRİKA ALGISI" VE AFRİKA'YA YÖNELİK BAKIŞ (21. ASRİN İLK ÇEYREĞİ)

Öte yandan Türkiye'de lisansüstü öğrenim görmekte olan Afrikalı öğrencilere Afrika'yla ilgili tez konusu veya araştırma konusu olarak verilmelidir. Müstakil olarak "Türkiye-Afrika Üniversitesi"nin kurulması alanında çalışan kişilerin istihdam edilmesiyle mikro konularından çalışılacağı bu sayede kıtanın çok boyutlu olarak Türk halkına aktarılacağı öngörülmektedir. Söz konusu adım hem Türkiye'nin Afrika politikasına hem de Afrika'nın gelecek projeksiyonuna yön verecektir.

Afrika'ya yönelik bakışta öncelikli sorumluluk sahibi olan akademide saha çalışmalarına önem verilmesi, Afrika ülkelerindeki üniversitelerle akademik alanda işbirliğinin artırılması, verilen burs miktarlarının yükseltilmesi tavsiye edilmektedir. Afrika çalışmalarında tarihi, ekonomik, sosyolojik, kültürel, jeopolitik derslerin müfredata daha fazla eklenmesi, Erasmus+ örneğinde olduğu gibi lisans öğrenci hareketlerinin artırılması, öğretim üyesi yetiştirme programlarının karşılıklı antlaşmalarla saha çalışmalarında bulunması ve öncelenmesi Afrika çalışmalarına ve dolayısıyla kıtaya yönelik Türkiye'de doğru bir yaklaşımın oluşmasını sağlayabilir.

Üniversitelerde lisansüstü eğitim programlarından Avrupa Birliği (AB) ve Ortadoğu gibi alanlarda olduğu gibi müstakil Afrika Çalışmaları Enstitüleri programların açılması, özel sektör ile üniversite işbirliğinin sağlanarak sadece sosyal bilimler değil; tıp, mühendislik gibi alanlarda ortak projelerin ve öğrencilerin desteklenmesi gibi çalışmalar yapılması tavsiye edilmektedir.

Başta Milli Eğitim Bakanlığı bursu olmak üzere farklı burs ve desteklerle Afrika ülkelere giden öğrenciler daha çok Güney Afrika, Sudan ve Etiyopya gibi ülkelere yönlendirilmektedir. Buna rağmen Ruanda, Uganda, Senegal ya da Nijer gibi ülkelere birçok uluslararası üniversite

faaliyet göstermektedir. Bu anlama kıtanın hemen hemen her noktasında olan diplomatik temsilciler, kurumlar, STK'lar ya da iş insanlarının yanı sıra akademik anlamda araştırma yapmaya ve eğitim almaya yönelik desteklerin de yapılması elzem görülmektedir.

Türkiye'de Afrika algısına yönelik olumsuz eleştiri konusu olan en önde gelen yapılar arasında STK'lar bulunmaktadır. Bu nedenle öncelikli olarak STK gönüllülerinin yardım yaptıkları bölgedeki mümkün olduğunca toplumun her kesimi ile iletişim kurmaları ve ziyaret ettikleri bölgeyi tarihi ve kültürel ve ekonomik açıdan farklı yönleriyle gözlemlenmeleri önem arz etmektedir. Yardım gönüllülerinin ise kıtanın herhangi bir yerinde yardım yaparken bunu adeta "günah çıkarma" yeri olarak görmesi kıtaya yönelik gerçekçi bakışı ve doğru algıyı oluşturmanın en önemli engelleri arasında bulunmaktadır. Dolayısıyla bu psikolojik durumdan kaçınılması mühimdir.

Yardım çalışmalarında en önemli hususlardan biri, koordinasyon ve planlamadır. Yardım yapılacak bölgenin kısa ve uzun vadede ihtiyaçlarının tespit edilip gerek Büyükelçilik gerekse de STK'lar arasında yapılacak koordinasyonla gerekli adımlar atılması tavsiye edilmektedir.

Yapılan yardımların medyada tanıtımı ya da paylaşılması da dikkat edilmesi gereken hususlar arasındadır. Bu süreçte paylaşılan özellikle sosyal medya hesaplarında ötekileştirici, küçümseyici ve rencide edici söylemlerden uzak durulması gerekmektedir (AFAM, 2020). Fotoğraf karelerinin gelişi güzel sergilenişi, elbette Afrika'ya bakışı olumsuz etkilerken insanların rastgele fotoğraflanması ve afişe edilmesi esasında etik ihlaller silsilesini meydana getirmektedir. Sivil toplum, insani boyutuyla daha hassas bir refleks gözetmeli ve birtakım etik değerlere sahip çikmalıdır. Sadece bağış kaygısı güdülerek saha çalışması yapıldığında, bu uzun vadede etkisi zayıf ve verimliliği düşük sonuçlar doğururken; kaynak israfına da yol açmaktadır. Dernek ve vakıfların yanında sivil düşünce kuruluşları gibi devlet dışı aktörleri kapsayan STK'ların Afrika'ya ilişkin

TÜRKİYE'DE "AFRİKA ALGISI" VE AFRİKA'YA YÖNELİK BAKIŞ (21. ASRİN İLK ÇEYREĞİ)

gündemlerinin çeşitlilik göstermediği dikkat çekmektedir. İnsani yardıma büyük bütçeler ayıran STK'ların nitelikli çalışmaları desteklemesi, yardım dışında spor, gençlik hareketleri, çevre sorunları, akademik zeminde yeni temasların kurularak Afrika algısının çeşitlendirilmesi önerilmektedir (S. Orakçı, Kişisel Görüşme, 24 Aralık 2022).

STK boyutunda yapılması tavsiye edilen hususlardan biri de yapılan yardım çalışmalarının kültür ihracına dönüşmemesidir. Bu noktada yerel halkın örf ve adetlerine saygı duymak ve buna göre iletişim kurmak gerekmektedir. Buna örnek olarak açılan bir kuyunun başında kendi kültürlerini sergileyen Afrikalıları görüp; açılışta neden dua etmek yerine kendi kültürlerini sergilemelerini eleştirmek örnek olarak gösterilmektedir. Bu noktada STK'ların Afrika ülkelerinin sorunlarını doğru bir dille anlatması durumunda bağışçılarının da bu yeni dili anlayacağını altı çizilmektedir.

SONUÇ

Türkiye'nin dış politikasında Afrika kıtası önemli bir yer tutmaktadır. Resmi ve sivil kurumlar ile şirketler üzerinden yürütülen çalışmaların sahada olumlu ya da olumsuz yansımaları olmaktadır. Bu yansımalar, günümüzde Afrika algısına yönelik yeni bir tartışma zemininin açılmasını sağlamıştır. Günümüz Türkiye'sinde Afrika'ya yönelik olumlu ve olumsuz olmak üzere iki ayrı bakış açısının oluştuğu görülmektedir. Bu bakış açıları genellemeci ya da romantik bakış açılarına da zemin hazırlanmış ya da bundan etkilenmiştir.

Afrika'ya yönelik söz konusu algıya karşı hem sahada hem de farklı mecralarda tepkilerin olduğu görülmektedir. Bu tepkiler, Afrikalı öğrenciler tarafından dillendirildiği gibi aynı şekilde kıta üzerine çalışma yürüten kişiler tarafından da gündeme getirilmektedir. Herkesin kabul ettiği husus ise Afrika'ya yönelik oluşan yanlış algı ya da algıların düzeltilmesinde üniversitelerden iş dünyasına her kurum ve kuruluşa görev düşmektedir.

Kıtaya dair Türkiye'deki yanlış algının değişmesi için bu imajın eleştirel bir şekilde yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir. Devlet kurumları, STK'lar, medya ve akademi, iş dünyasının Afrika'ya yaklaşımı gözden geçirilmeli ve kapsamlı değerlendirmelerin yapılması zaruridir. Pratik olarak ilişki kurulan büyük bir kıtanın doğru tanımlanması ve tanıtılması ile teorik düzlemde yapılan tartışmalar hiç kuşkusuz orta ve uzun vadede gelecek nesillere de doğru bilgi biriminin bırakılmasını sağlayacaktır. Bu anlamda Türkiye'de her alanda doğru bir Afrika algısının oluşması için pratik tecrübelerle teorik tartışmaların her zaman güncel tutulması gerekmektedir.

Afrika'ya dair Türkiye'de birçok akademik çalışma yapıldığı gözlemlense de kıtaya yönelik algıya dair yeterli ya da kapsamlı çalışmaların henüz yapılmadığı görülmektedir. Yaklaşık dört yıl süren saha izlenimleri, alanında uzman kişilerle Türkiye'de ve Afrika ülkelerinde yapılan teorik tartışmalar ve mülakatlar ile literatürde yeni bir tartışma alanı açmayı hedefleyen bu çalışma, alanındaki ilk çalışmalardan biri olsa da daha derinlemesine çalışmalarla desteklenmeye muhtaçtır.

TÜRKİYE'DE "AFRİKA ALGISI" VE AFRİKA'YA YÖNELİK BAKIŞ (21. ASRİN İLK ÇEYREĞİ)

KAYNAKÇA

2021 Yılı Faaliyet Raporu. (2022). Yunus Emre Enstitüsü, https://www.yee.org.tr/sites/default/files/yayin/2021_faaliyet_raporu.pdf.

AA Etiyopya Ofisi Açıldı. (2014). Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/aa-etiyopya-ofisi-acildi/160252>.

Afrika Algısı. (2021). Kriter Dergisi, <https://kriterdergi.com/dis-politika/turkiyede-afrika-algisi>.

Afrika Koordinasyon ve Eğitim Merkezi Genel Koordinatörü Ensar Küçükaltan, İstanbul, 24 Aralık 2022, Kişisel Görüşme.

Afrika'da TİKA. (2022), TİKA, https://www.tika.gov.tr/upload/2021/12/Afrika_Zirvesi.pdf.

Afrika'ya İnsani Yardım ve Yardımda Üslup Meselesi. (2020). Afrika Araştırmacıları Derneği, <https://afam.org.tr/afrikaya-insani-yardim-ve-yardimda-uslup-meselesi/>.

Afrikalı Basın Mensupları AA ve TRT'nin Haberlerini Yakından Takip Ediyor. (2022). Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/afrikali-basin-mensuplari-aa-ve-trtnin-haberlerini-yakindan-takip-ediyor/2598922>.

Afrikalı Öğrencinin İstikameti Türkiye. (2022). İTO Haber, https://www.itohaber.com/koseyazisi/222050/afrikali_ogrencinin_istikameti_turkiye.html.

Afrikalı Uzmanlara Göre, Türkiye'nin Kıta ile kurduğu ilişkiler Batılılardan Çok Farklı. (2021). Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/afrikali-uzmanlara-gore-turkiyenin-kita-ile-kurdugu-iliskiler-batililardan-cok-farkli/2445996>.

Anadolu Ajansı Afrika Haberleri Editörlüğü Muhabiri Tufan Aktaş, İstanbul, 26 Aralık 2022, Kişisel Görüşme.

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Yunus Turhan, Ankara, 26 Aralık 2022, Kişisel Görüşme.

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Öğretim Üyesi Dr. Fatih Şen, Bolu, 26 Aralık 2022, Kişisel Görüşme.

Erdogan's Great Game: Turkey Pushes into Africa with Aid, Trade and Soaps. (2022). Financial Times, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/afrikali-uzmanlara-gore-turkiyenin-kita-ile-kurdugu-iliskiler-batililardan-cok-farkli/2445996>.

Fildişi Sahili Uluslararası Maarif Okulları Abatta Kampüsü Açıldı. (2022). Türkiye Maarif Vakfı, <https://turkiyemaarif.org/post/7-fildisi-sahili-uluslararasi-maarif-okullari-abatta-kampusu-acildi-2402?lang=tr>.

Gazeteci ve Yazar İbrahim Tıǧlı, İstanbul 30 Aralık 2022, Kişisel Görüşme.

IOANNIS N. G. ve KOSTARAS, G. C. (2021), Turkey's African Adventure: Taking Stock of A New Chapter in EU-Turkey Relations. Eliamep, <https://www.eliamap.gr/en/publication/η-αφρικανική-περιπέτεια-της-τουρκίας/>.

İlk Defa Balon Gören Afrikalı Çocukların Sevinci. (2018). GZT, <https://www.gzt.com/video/jurnalist/ilk-defa-balon-goren-afrikali-cocuklarin-sevinci-2177094>.

İlk Kez Pamuk Şeker Yiyen Afrikalı Çocukların Mutluluğu. (2019). Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/ilk-kez-pamuk-seker-yiyen-afrikali-cocuklarin-mutlulugu/1368092>.

İnönü Üniversitesi Afrika Araştırmaları Merkezi (İNÜFAM) Araştırmacısı Kenan Toprak, 30 Aralık 2022, Şanlıurfa, Kişisel Görüşme.

İnönü Üniversitesi Afrika Araştırmaları Merkezi (İNÜFAM) Müdürü Doç. Dr. İsmail Söylemez, 28 Aralık 2022, Kişisel Görüşme.

TÜRKİYE'DE "AFRİKA ALGISI" VE AFRİKA'YA YÖNELİK BAKIŞ (21. ASRIN İLK ÇEYREĞİ)

İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (İNSAMER) Araştırmacısı Dr. Serhat Orakçı, İstanbul, 24 Aralık 2022, Kişisel Görüşme.

İPEKÇİ, A. (1959). Afrika, İstanbul: Milliyet Yayınevi.

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi İslam Ekonomisi ve Finans Doktora Öğrencisi ve AKEM Araştırmacısı Etiyopyalı Adem Aman Shibu, 31 Aralık 2022, İstanbul, Kişisel Görüşme.

KAVAK, G. (2022). Üçüncü Türkiye-Afrika Ortaklık Zirvesi. ORSAM.

Kendisini İlk Kez Gören Afrikalı Çocuğun Mutluluğu. (2021). NTV, <https://www.ntv.com.tr/video/dunya/kendisini-ilk-kez-goren-afrikali-cocugun-mutlulugu,T2t4qQd5AUaN69j6MKNJNw>.

Mayada Kamal Eldeen. (2020). Twitter, <https://twitter.com/mayada1978/status/1231152778313183232>.

Mayada Kamal Eldeen. (2020). Twitter, <https://twitter.com/mayada1978/status/1231152778313183232>.

Recep Tayyip Erdoğan. (2021), Twitter, <https://twitter.com/rterdogan/status/1472268348788457474>.

SAV, E. (2020). Diplomaturka. İstanbul: Bilgi Yayınevi.

TRT Genel Müdürü Sobacı: Doğru ve Yalanın, Gerçek ve Yanılsamanın Birbiriyle İç İç Geçtiğini Görüyoruz. (2022). Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/trt-genel-muduru-sobaci-dogru-ve-yalanin-gercek-ve-yanilsamanin-birbiriyle-ic-ice-gectigini-goruyoruz/2759522>.

Türk Tarih Kurumu. (2020), Uluslararası Afrika'da Türkler Sempozyumu Bildiriler, VIII. Dizi-Sayı: 30.

Türkiye, Afrika Kitasıyla 2022’de De Yoğun Bir Diplomasi Yürüttü. (2023). Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/politika/turkiye-afrika-kitasiyla-2022de-de-yogun-bir-diplomasi-yuruttu/2774265>.

Türkiye’yi Afrika’da Diğer Aktörlerden Ayıran Ne?. (2022). Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/turkiye-yi-afrika-da-diger-aktorlerden-ayiran-ne/2599840>.

Türkiye-Afrika İlişkileri. (2022) T.C. Dışişleri Bakanlığı, <https://shorturl.at/ivDFV>.

Türkiye-Afrika İlişkilerinde İnsan Odaklı İşbirliği: Türkiye Bursları. (2021), Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/egitim/turkiye-afrika-iliskilerinde-insan-odakli-is-birligi-turkiye-burslari/2393895>.

Yunus Emre Enstitüsü, Afrika’da İki Yeni Merkez Açtı. (2021), Yunus Emre Enstitüsü, <https://www.yee.org.tr/tr/haber/yunus-emre-enstitusu-afrikada-iki-yeni-merkez-acti>.

Yurt Dışı Bürolar. (2022). Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/p/yurt-disi-burolar>.

TÜRKİYE'DE "AFRİKA ALGISI" VE AFRİKA'YA YÖNELİK BAKIŞ (21. ASRIN İLK ÇEYREĞİ)

STRUCTURED ABSTRACT

There is no question that Africa, as a continent, marked the first quarter of the 21st century in Türkiye's foreign policy. From diplomacy to the media, from NGOs to the business community, numerous measures have been taken in various regions of the continent. Türkiye has come a long way in its relations with African countries, increasing the number of embassies on the continent to 44. Aside from diplomatic connections with African countries, significant progress has been achieved in a variety of sectors, including commerce, investments, cultural initiatives, security and military cooperation, and development projects. In this process, the activities of embassies, public institutions, private sector, non-governmental organizations and humanitarian aid organizations represented Türkiye in the African continent.

Relationships that have historical depth and are maintained in different fields today have brought with them both the increase in the number of African students studying in Türkiye and the mistakes in some steps taken and some criticisms. As a result, "Are we consuming Africa while trying to raise awareness for Africa?", "Europe enslaved Africa, are we begging them too?", "Do we know Africa well enough?" similar questions should be asked. In this study, the steps taken by Türkiye in African countries were discussed and the work of both official and civil institutions in the continent was examined, perspectives on the continent in Türkiye were discussed and the reasons for the "problematic" African perception were discussed. For this study, which aims to initiate a new discussion in the literature, interviews were conducted with representatives of official and civilian institutions as well as a field survey.

For this article, interviews were conducted with 8 people working in African countries, researching in universities and think tanks and working in the press about Africa. Moreover, the opinions of African students studying in Türkiye were also taken to understand their experiences, feelings, perceptions and perspective.

The African continent plays an important role in Turkish foreign politics. Türkiye-based official and non-governmental institutions and companies have positive or negative reflections on their work in the continent. These reflections paved the way for a new discussion on the perception of Africa today. In today's Türkiye, it is seen that there are two different points of view towards Africa, positive and negative.

These viewpoints also laid the groundwork for or were influenced by the "generalist" or "romantic" perspectives. There are different reactions both in the field and in different channels about Africa perception. These reactions are voiced by African students, as well as by people working on the continent. Everyone agrees that from universities to the business world every institution and organization has a duty to correct the misconceptions or perceptions about Africa.

This image needs to be critically re-evaluated in order to change the misperception of the continent in Türkiye. From government institutions to NGOs, from academia to the business world, their approach to Africa should be reviewed and comprehensive assessments must be made. In addition to the relations established with Africa, the theoretical discussions about the perspective on Africa will undoubtedly ensure that the right knowledge is left to future generations in the medium and long term.

TÜRKİYE'DE "AFRİKA ALGISI" VE AFRİKA'YA YÖNELİK BAKIŞ (21. ASRİN İLK ÇEYREĞİ)

For this reason, theoretical discussions should always be kept up-to-date with practical experiences in order to create a correct African perception in every field in Türkiye. Despite the fact that numerous academic studies on Africa have been completed in Türkiye, it is clear that sufficient or thorough study on the continent's perceptions has yet to be carried out. For this study, approximately four years of fieldwork were conducted and were interviewed with experts in the field. The aim is to open a new field of literary discussion through theoretical discussions and interviews on Turkish perceptions of Africa. Although this study is one of the first in this field, it needs support from more in-depth research on the topic.